

Riistantutkimuksen tiedote 188:1-7. Helsinki 10.8.2003

Vesilintukannat ennallaan – poikastuotossa vaihtelua

Hannu Pöysä, Marcus Wikman, Esa Lammi ja Risto A. Väisänen

Vesilinnuston kokonaiskannassa ei tapahtunut muutosta viime vuoteen verrattuna; kokonaiskanta pysyi pitkäaikaisen keskiarvon alapuolella. Sinisorsan pesimäkanta pysyi edellisvuoden tasolla ja siten pitkäaikaisen keskiarvon yläpuolella. Myös telkän pesimäkanta noudatti samaa linjaa. Muista tärkeistä riistasorsista tavi runsastui viime vuodesta Etelä-Suomessa, mutta taantui hieman Pohjois-Suomessa. Haapana taantui hieman koko maassa, mutta selvemmin nimenomaan Pohjois-Suomessa. Sinisorsan poikastuotto jäi heikommaksi kuin viime vuonna, mutta pysyi silti pitkäaikaisen keskiarvoan yläpuolella. Sinisorsan pesintä onnistui pohjoisessa paremmin kuin etelässä. Telkän poikastuotto koheni viime vuodesta, mutta pysyi silti pitkäaikaisen keskiarvon alapuolella. Tavin ja haapanan poikastuotto oli kuta kuinkin samaa luokkaa kuin viime vuonna, mutta erityisesti haapanalla poikastuotto jäi Pohjois-Suomessa heikoksi. Vesilintujen pesintäaikataulu oli tänä vuonna viime vuosiin verrattuna selvästi myöhässä. Tästä johtuen joillakin lajeilla saattaa esiintyä tavanomaista enemmän lentokyvyttömiä lintuja vielä metsästyskauden alkaessa.

Tutkimusprofessori Hannu Pöysä, Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitos, Kauppakatu 18-20, 80100 Joensuu, puh. 0205 751 450, suunnittelija Marcus Wikman, Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitos, PL 6, 00721 Helsinki, puh. 0205 751 272, tutkijat Esa Lammi ja Risto A. Väisänen, Luonnontieteellinen keskusmuseo, PL 17 (P. Rautatiekatu 13), 00014 Helsingin yliopisto.

Sisävesien vesilintujen pesimäkanta- ja poikuelaskennat tehtiin Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitoksen ja Luonnontieteellisen keskusmuseon järjestäminä eri puolilla Suomea. Pääosan laskennoista tekivät vapaaehtoiset metsästäjät ja lintuharrastajat. Pesimäkannat arvioitiin touko-kesäkuussa kahteen kertaan tehdyllä parilaskennalla ja poikastuotto kertaalleen heinäkuussa tehdyllä poikuelaskennalla. Vesilintulaskennat on osa Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitoksen riistakantojen pitkäaikais-seurantoja. Laskentojen pääkohteina ovat tärkeimmät riistasorsamme sinisorsa, tavi, haapana ja telkkä, mutta laskennat tuottavat myös muista lajeista runsaasti havaintoja vuosittaisten kannanarvioiden pohjaksi.

Vuosien 2002 ja 2003 väliset parimäärävertailut perustuvat 584 laskentapaikan aineistoihin ja poikastuottovertailut 359 laskentapaikan aineistoihin. Vertailussa ovat mukana vain sellaiset kohteet, joilla laskenta tehtiin molempina vuosina. Vuosittaiset runsausindeksit perustuvat aina samoilla paikoilla kahtena perättäisenä vuotena tehtyihin laskentoihin; indeksit on muunnettu vertailukelpoisiksi koko seurantajaksolle.

Kokonaiskannat ennallaan, mutta tavi runsastui etelässä

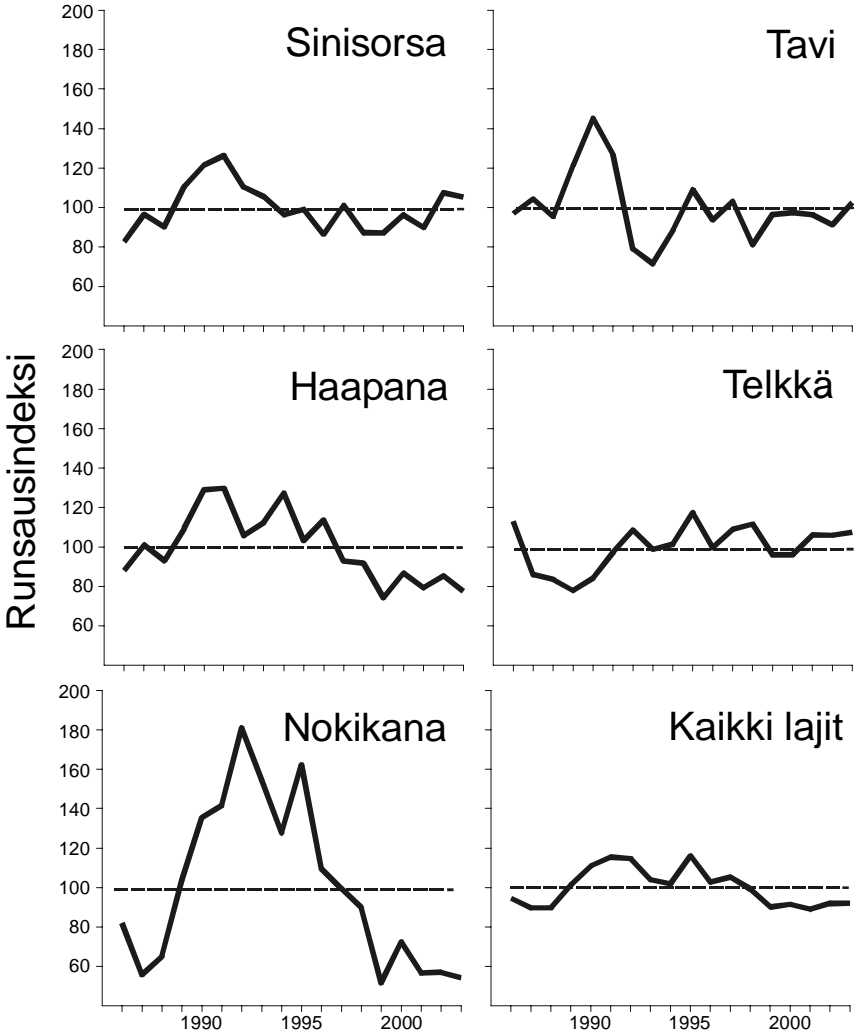
Vesilinnuston kokonaiskannassa ei tapahtunut muutosta viime vuoteen verrattuna (taulukko 1) ja näin ollen myös kannan kehitystä kuvaava käyrä pysyi edelleen pitkäaikaisen keskiarvon alapuolella (kuva 1). Kokonaiskannan muutoksissa ei myöskään ollut oleellista eroa Etelä- ja Pohjois-Suomen välillä.

Kannanmuutoksissa oli lajin välisiä eroja. Tärkeimmän riistasorsamme, sinisorsan pesimäkanta oli samaa luokkaa kuin viime vuonna ja näin ollen lajin pesimäkantaindeksi pysyi edelleen pitkäaikaisen keskiarvon yläpuolella. Myöskään telkän pesimäkannassa ei tapahtunut oleellista muutosta viime vuoteen verrattuna ja lajin kanta pysyi vakaasti pitkäaikaisen keskiarvon yläpuolella. Muista tärkeistä riistalajeista tavi runsastui Etelä-Suomessa, mutta taantui Pohjois-Suomessa. Etelä-Suomessa tapahtuneen voimakkaan runsastumisen ansiosta tavin

*Taulukko 1. Vesilintujen parimäärät vertailukelpoisilla laskenta-
paikoilla 2002 ja 2003. Yhteismäärissä ovat mukana myös harva-
lukuiset lajit. Indeksi 2003 osoittaa prosentteina, kuinka paljon nähtiin
lintupareja vuoteen 2002 verrattuna. Etelä-Suomi (E-S) = Oulun läänin
eteläpuolinen alue ja Pohjois-Suomi (P-S) = Oulun ja Lapin läänit.*

	<i>Pesiviä pareja</i>						<i>Indeksi 2003</i>		
	<i>E-S</i>		<i>P-S</i>		<i>Koko maa</i>		<i>E-S</i>	<i>P-S</i>	<i>Yht.</i>
	2002	2003	2002	2003	2002	2003			
<i>Sinisorsa</i>	856	838	149	146	1 005	984	98	98	98
<i>Tavi</i>	372	463	158	133	530	596	124	84	112
<i>Haapana</i>	237	222	38	28	275	250	94	74	91
<i>Telkkä</i>	1 160	1 185	330	326	1 490	1 511	102	99	101
<i>Nokikana</i>	303	288	1	1	304	289	95	–	95
<i>Jouhisorsa</i>	30	45	3	9	33	54	150	–	164
<i>Lapasorsa</i>	45	52	4	3	49	55	116	–	112
<i>Tukkasotka</i>	226	185	32	44	258	229	82	138	89
<i>Punasotka</i>	164	187	0	1	164	188	114	–	115
<i>Isokoskelo</i>	173	160	29	35	202	195	92	121	97
<i>Tukkakoskelo</i>	42	30	15	7	57	37	71	47	65
<i>Metsähanhi</i>	25	28	5	5	30	33	112	–	110
<i>Kanadanhanhi</i>	32	22	0	0	32	22	69	–	69
<i>Kaikki lajit</i>	4 515	4 533	860	844	5 375	5 377	100	98	100

pesimäkantaindeksi nousi nyt pitkäaikaisen keskiarvon yläpuolelle. Myös haapanan pesimäkanta jäi Pohjois-Suomessa viimevuotista pienemmäksi, mutta pysyi Etelä-Suomessa lähellä viime vuoden tasoa. Haapanan pesimäkantaindeksi kuitenkin putosi lähelle pitkäaikaisen seurantajakson pohjalukemia. Näin kävi myös nokikanan pesimäkantaindeksin, vaikka muutos viime vuoteen jäi vähäiseksi.

Kuva 1. Sinisorsan, tavin, haapanan, telkän, nokikanan ja koko vesilinnuston runsaudenmuutokset 1986-2003. Runsausindeksi 100 = vuosien 1986-2003 keskiarvo.

Hyvä poikastuotto useana perättäisenä vuotena on edesauttanut sinisorsan viimeaikaista runsastumista ja kannan pysymistä tänäkin vuonna lähes viimevuotisella tasolla. Tavin voimakas runsastuminen nimenomaan etelässä

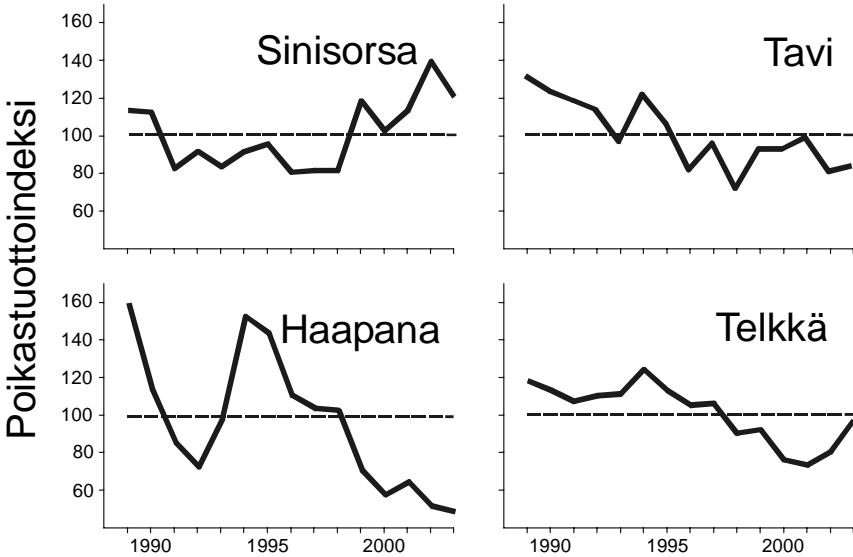
ja taantuminen pohjoisessa selittynee sillä, että myöhäisen kevään takia pareja jättäytyi tänä vuonna suhteessa enemmän pesimään Etelä-Suomeen; tavi ei ole erityisen pesäpaikkauskollinen laji. Myös haapanan selvempi taantuminen Pohjois-Suomessa selittynee kevään myöhäisyydellä. Sinisorsalla ja telkällä pesäpaikkauskollisuus on voimakkaampaa, joten vuosien välinen vaihtelu kevään aikataulussa ei niillä juurikaan vaikuta pesimäkannan vuotuiseseen jakautumiseen maan eri osien välillä.

Poikastuotossa vaihtelua

Poikuelaskentojen perusteella tärkeimmistä riistalajeista sinisorsan poikastuotto laski viime vuodesta (taulukko 2), mutta oli silti selvästi keskimääräistä parempi (kuva 2). Sinisorsalla oli jo viides perättäinen hyvä vuosi. Sinisorsapoikueissa oli sama määrä poikasia kuin viime vuonna, mutta poikueita havaittiin laskennoissa nyt vähemmän. Telkän poikastuotto koheni edellisvuodesta, mutta se jäi silti hieman alle pitkäaikaisen keskiarvon. Telkkäpoikueet olivat saman kokoisia kuin viime vuonna, mutta niitä tavattiin laskennoissa nyt enemmän. Tavin ja haapanan poikastuotto oli kuta kuinkin samaa luokkaa kuin viime vuonna, mutta haapanalla poikastuottoindeksi kuitenkin putosi pohjalukemiin koko seurantajaksolla. Näin ollen haapanalla jo 1990-luvun puolivälissä alkanut poikastuoton voimakas taantuma syveni entisestään.

Taulukko 2. Runsaimpien sorsien poikuemäärät ja poikueiden keski-koot 2002 ja 2003 sekä vuoden 2003 poikastuottoindeksi. Indeksioittaa huomioon sekä poikueiden määrän että keskikoon ja osoittaa prosentteina poikastuoton vuoteen 2002 verrattuna.

	<i>Poikueita</i>		<i>Keskikoko</i>		<i>Indeksi</i> 2003
	2002	2003	2002	2003	
<i>Sinisorsa</i>	197	169	5,5	5,5	86
<i>Tavi</i>	106	95	4,1	4,7	103
<i>Haapana</i>	41	40	5,1	4,9	94
<i>Telkkä</i>	187	225	4,2	4,2	120

Kuva 2. Sinisorsan, tavin, haapanan ja telkän poikastuoton vaihtelu 1989-2003. Poikastuottoindeksi 100 = vuosien 1989-2003 keskiarvo.

Toisin kuin sinisorsalla ja telkällä, tavilla ja haapanalla poikastuottoindeksi noudattaa pitkällä aikavälillä kohtuullisen hyvin pesimäkannan runsautta kuvaavaa indeksiä. Toisin sanoen, tavilla ja haapanalla vuotuinen pesimäkannan koko pitkälle määrää vuotuisen poikastuoton, sinisorsalla ja telkällä pesimäkannan koon vaikutus on vähäisempi. Koko maan aineistossa tavin ja haapanan poikastuotto jäi tänä vuonna selvästi heikommaksi kuin mitä pesimäkannan koon suhteen oli odotettavissa. Tämä tarkoittaa sitä, että näillä lajeilla pesinnän on täytynyt suurelta osin epäonnistua.

Poikastuotossa oli selviä eroja Etelä- ja Pohjois-Suomen välillä lajista riippuen. Sinisorsalla poikastuotto jäi viime vuoteen verrattuna alhaiseksi erityisesti Etelä-Suomessa (poikastuottoindeksi 80 %), mutta oli Pohjois-Suomessa varsin hyvä (poikastuottoindeksi 121 %). Sitä vastoin tavilla ja haapanalla lisääntymistulos oli kohtuullisen hyvä nimenomaan Etelä-Suomessa (tavin poikastuottoindeksi 113 %, haapanan poikastuotto-

indeksi 105 %), mutta jäi Pohjois-Suomessa varsinkin haapanalla heikoksi (tavin poikastuottoindeksi 94 %, haapanan poikastuottoindeksi 72 %). Tulos heijastelee näillä lajeilla pesimäkannan koossa havaittuja muutoksia Etelä- ja Pohjois-Suomen välillä. Telkällä lisääntyminen onnistui hyvin koko maassa.

Päättymäisillään oleva pesimäkausi oli viime vuosista poiketen erityisen myöhäinen. Tähän nähden poikuelaskennoissa on havaittu yllättävän hyvin varttuneita poikasia. Joka tapauksessa pesintäaikataulussa ollaan kautta linjan jonkin verran myöhässä, mistä johtuen lentokyvyttömiä poikasia aikuislintuja esiintyy metsästyskauden alkaessa nyt enemmän kuin mihin viime vuosina on totuttu. Tämä koskee erityisesti telkkää ja muita sukeltajasorsia, joilla poikasten lentokyvyn saavuttaminen normaalistikin kestää pidempään. Myös pesimäalueilla sulkivien puolisuokeltajasorsien emolinnuista huomattava osa saattaa olla vielä sulkasatoisia sorsastuskauden alkaessa.